

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN: 1857- 7628

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2010**

YEARBOOK

ГОДИНА 2

VOLUME II

**GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF ECONOMICS**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF ECONOMICS**

За издавачот:
Проф. д-р Ристо Фотов

Издавачки совет Editorial board

Проф. д-р Саша Митрев	Prof. Sasa Mitrev, Ph.D
Проф. д-р Лилјана Колева - Гудева	Prof. Liljana Koleva - Gudeva, Ph.D
Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Доц. д-р Круме Николоски	Ass. Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Доц. д-р Крсте Шајноски	Ass. Prof. Krste Sajnoski, Ph.D
Пом.асс м-р Влатко Пачешкоски	Assist. Vlatko Paceskoski, M.Sc
Пом.асс м-р Тамара Јованов Марјанова	Assist. Tamara Jovanov Marjanova, M.Sc

Редакциски одбор Editorial staff

Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Доц. д-р Круме Николоски	Ass. Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Доц. д-р Крсте Шајноски	Ass. Prof. Krste Sajnoski, Ph.D

Главен и одговорен уредник Managing & Editor in chief

Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
--------------------------	----------------------------

Јазично уредување Language editor

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)	Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian)
--	--

Техничко уредување Technical editor

Славе Димитров	Slave Dimitrov
Благој Михов	Blagoj Mihov

Печати Printing

Печатница „2-ри Август“ - Штип	„Vtori Avgust“ - Stip
Тираж - 300 примероци	Printing No 300

Редакција и администрација Address of editorial office

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип	Goce Delcev University
Економски факултет	Faculty of Economics
бул „Крсте Мисирков“ бб	Krste Misirkov b.b., PO box 201
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија	2000 Stip, R of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

Д-р Ристо Фотов, д-р Еленица Софијанова Интелектуалниот капитал и новата економија	9
Д-р Ристо Фотов, Катерина Фотова Глобалната финансиска криза и нејзините последици врз светската економија	17
Доц. д-р Круме Николоски Креирање на економско-социјален модел состојба и перспективи	27
Петар Клетникоски, проф. д-р Трајко Мицески Членството на Република Македонија во светската трговска организација со посебен осврт на трговската размена со земјоделско-прехранбени производи	35
Проф. д-р Трајче Мицески Чистата совесност како фактор за вистинско лидерство	43
Проф. д-р Т. Мицески, м-р К. Чабулева, м-р Д. Јошески Анализирање на зависноста помеѓу бруто-домашниот производ и трговијата на мало во Република Македонија во период од 1990 до 2009 година со примена на економетриски модели	51
Проф. д-р Трајче Мицески Улогата на лидерството во детерминирањето на културата во организацијата	63
Доц. д-р Александар Костадиновски Рамка на ефективното здравствено опфаќање framework of effective health care coverage	77
Доц. д-р Александар Костадиновски Концептот и принципите на националните здравствени сметки The concept and principles of national health accounts	89
М-р Дарко Лазаров Други инструменти на надворешно-трговската политика	103

М-р Дарко Лазаров Режими на девизен курс	113
М-р Душко Јошески д-р Трајко Мицески Стапката на смртност на доенчињата како последица на сиромаштијата, пер capita доходот, бројот на доктори и популациониот раст во САД	123
М-р Емилија Митева-Кацарски Трговските текови во глобализираниот свет.....	133
М-р Емилија Митева - Кацарски Европска централна банка	143
Доц. д-р Крсте Шајноски Инвестиционите фондови - недоволно развиен сегмент на пазарот на капитал во Република Македонија	153
М-р Тамара Јованов-Марјанова Значење на истражувањето на пазарот за креирање на ефективни стратегии на работење	165
М-р Љупчо Давчев Стратегија на дистрибутивните канали и нивното влијание во вредносната верига	175
Доц. д-р Маргарита Матлиевска Конститутивните договори на Европската унија и нејзините стратегии низ призма на одржливиот развој	187
Доц. д-р Маргарита Матлиевска Тековни филозофии на развојот.....	201
М-р Марина Радосављевиќ - Бојчева Имплементација на средствата од Програмата КАРДС во Република Македонија	211
М-р Марина Радосављевиќ - Бојчева Имплементација на средствата од Програмата ФАРЕ во Република Македонија.....	223

М-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска Анализа на билансот на состојба од аспект на корпоративното управување	237
М-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска Анализа на билансот на успех од аспект на корпоративното управување	247
М-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска Финансиско известување - цели и задачи	255
М-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска Извештај за готовински текови.....	265
М-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска Методи на финансиска анализа	275
М-р Стеван Габер Оправданост за примена на буџетски дефицит	285
М-р Стеван Габер, м-р Василка Габер Начини за финансирање на буџетскиот дефицит	293
М-р Христина Серафимовска Претприемачко однесување - фактор за економски развој	301

ПРЕДГОВОР

Економскиот факултет во Штип, е основан на 27 март 2007 година како дел од Универзитетот “Гоце Делчев”. Почетоците на оваа високообразовна институција ги карактеризира силен елан и ентузијазам, преточени во голема желба да се твори и придонесе во унапредување на високообразовните процеси во Република Македонија. Се разбира, сето ова е во согласност со евроинтегративните процеси на постојана примена на усвоените европски методи и стандарди во научно-образовниот процес за обезбедување на квалитетно образование за нашите студенти.

Пред Вас е второто издание на Годишниот зборник на Економскиот факултет. Тој претставува потврда во остварување на целите на Економскиот факултет кои се состојат во: образување на стручно-научни кадри од областа на меѓународната економија, здравствениот менаџмент, финансискиот менаџмент, банкарство, финансии и осигурување; сметководство, финансии и ревизија и менаџмент и претприемништво на прв циклус на студии и економија на европска унија, здравствен менаџмент и MBA-менаџмент на втор циклус на студии. Се разбира, дека на тој начин придонесуваме во промовирање на научно-истражувачката работа, со што се поттикнува унапредувањето на научната и развојната мисла во функција на нивна примена во секојдневниот живот.

Особено радува фактот што со свои трудови се пројавуваат нашите млади научно истражувачки кадри.

Штип, јуни 2011 година

Проф. д-р Ристо Фотов

СТАПКАТА НА СМРТНОСТ НА ДОЕНЧИЊАТА КАКО ПОСЛЕДИЦА НА СИРОМАШТИЈАТА, ПЕР КАПИТА ДОХОДОТ, БРОЈОТ НА ДОКТОРИ И ПОПУЛАЦИОНИОТ РАСТ ВО САД

м-р Душко Јошески¹ д-р Трајко Мицески

Анстракт

Во овој труд се истражуваат проблемите на сиромаштијата, економскиот раст, дистрибуцијата на доходот. Следува едноставен економетриски модел за како се корелирани стапката на морталитет на доенчињата со пер capita доходот во 50 американски држави во 1990 година, вклучувајќи ја и државата Вашингтон во анализата. Стапката на морталитет е прокси варијабла за сиромаштијата и ја земаме во анализата. Резултатите од естимацијата се во согласност со а priori знаењето од теоријата. Така, варијаблата за стапката на смртност на доенчињата е позитивно корелирана со порастот на населението, а негативно корелирана со бројот на доктори на 100.000 жители и пер capita доходот.

Клучни зборови: *дистрибуција на доходот, економски раст, сиромаштија, стапка на смртност на доенчињата.*

Abstract

In this paper are investigated problems of poverty, economic growth, and income distribution. Then follows a simple econometric model, used to estimate correlation between infant mortality rates with income per capita in 50 US states in year 1990, including Washington DC in the analysis. Infant mortality rate is a proxy variable for poverty and is included as dependent variable in the analysis. Results from the estimation are in line with a priori knowledge. So it is Infant mortality rate variable is positively correlated with the population growth, and negatively correlated with the number of physicians per 100,000 civilian population, and income per capita.

Key words: *distribution of income, economic growth, poverty, death rate of infants.*

1). М-р Душко Јошески, магистер по економски науки од областа економија за бизнис анализа.

1. Сиромаштијата, економскиот раст и нееднаквоста на распределбата на приходот

Намалувањето на сиромаштијата беше и останува една од главните цели на земјите во развој и транзиционите економии. Повеќето студии се согласуваат дека малите приходи по глава на жител се само една од димензиите на депривацијата. Според Амартиа Сен (2000), ние денеска не можеме а да не го забележиме нашиот осиромашен живот, повеќе отколку нашите исцедени паричници. Од многуте централни прашања во процесот на развој, неколку се окарактеризирани од промените, повторните афирмации коишто ја мачеа анализата на интеракцијата помеѓу економскиот раст, сиромаштијата и нееднаквоста на распределбата на приходот. Од 50-тите до 70-тите години на минатиот век му беше дадено знаење на веројатниот trade-off што постои помеѓу растот и дистрибуцијата на приходот (Dagdeviren, van der Hoeven, Weeks). Овој концепт се разбуди повторно со појавата на нео-либерализмот и Вашингтонскиот консензус во раните 80-ти. Подоцна на растот се гледа како на возило на растот, постигнувајќи trickle-down механизми не секогаш коректно специфицирани. По дефиниција, намалувањето на сиромаштијата како цел може да се постигне.

2. Аналитичка рамка на економската политика

	Пер capita стапки на раст			Таргети минус*		
	За да се оствари целта	Актуелна	Актуелна	Актуелна	Актуелна	Дел од приходот топ 20%
Регион	2000-2015	1965-1997	1990-1997	1965-1997	1990-1997	
Суб-сахара	5,9	-0,2	-0,7	6,1	6,6	52
Среден Исток Северна Америка	2,8	0,1	0,7	2,7	2,1	нема податок
Источна Азија и Пацифик	3,5	5,4	7,7	-1,9	-2,2	44
Јужна Азија	3,9	2,3	3,3	1,6	0,6	40

Латинска Америка и Кариби	7	1,3	2,1	5,7	4,9	53
Источна Европа и Централна Азија	3,8	3,2	-4,1	0,6	7,9	нема податок

Евалуацијата на ефективноста на растот, дистрибуцијата на доходот и сиромаштијата се цели на сите макроекономски политики. Секоја таргетирана стапка на раст, во овој случај за намалување на сиромаштијата, има трошоци на опортунитет во неминовната потрошувачка споредена со пониските стапки. Вистинските ресурсни трошоци може да бидат споредени со трошоците за постигнување на истото намалување на сиромаштијата на пониска стапка на раст. Економскиот раст е начин и зголемувањето на стапката на економски раст без земање предвид на опортуните трошоци е еднакво на домашен меркантилизам. Следува табелата за пресметаните стапки на раст за преполовување на сиромаштијата до 2015 година и дистрибуцијата на деловите од приходот (табела 1). Стапките на раст кои се потребни за да се намали сиромаштијата на половина до 2015 година и делот од распределбата на приходот.

Негативен број значи дека регионот расте побрзо отколку стапката неопходна за остварување на намалувањето на таргетот сиромаштија.

Извор: Светска банка (2000) и Светска банка (2001 а).

Од табелата може да се виде дека само Источна Азија и земјите од Пацификот имаа стапка на раст над стапката неопходна за да се достигне таргетот на сиромаштијата. За Суб-сахарска Африка, Средниот Исток, Северна Америка и Латинска Америка двете стапки на долг раст (1965-1997) и растот во 90-тите беа под тоа што се бараше за да се постигне нивото на таргетот на сиромаштијата за да има неутрална дистрибуција. Централните азиски земји заедно со источноевропските и земјите од централна Европа е потешко да се оценат. Стапките на раст пред 90-тата беа доволни, но пост-реформистичките перформанси на земјите се далеку под таргетот. Најверојатно некои од централно и источноевропските земји можат да го достигнат таргетот, додека централноазиските не можат.

3. Смртноста на новороденчињата како индикатор на сиромаштијата и нејзината поврзаност со доходот пер capita и популацијата

Податоците за смртноста на новороденчињата, пер capita доходот и мерките за здравствената заштита може да се добијат од Државен завод Statistical Abstract of United States. Податоците се за 1990 година и се однесуваат на 50 држави во USA².

Табела 2

Варијабла	Опис	Опсервации	Арит. средина/ Стд. дев.	Минимум	Максимум
infmort	Стапка на смртност на новороденчиња	102	9.708824/2.059756	6,2	20,7
afdcprt	Учество во AFDC програмата по 1000	102	222.0686/315.7245	11	2023
popul	Популација во 1000	102	4825.775/5298.512	454	29760
pcinc	Пер capita доход	102	16287.46/3163.157	10301	25528
physic	Доктори по 100000 членови на цивилната популација	102	201.5/74.37499	120	615
afdcper	Процент на сиромашни семејства помогани финансиски од владата (AFDC) програмот	102	4.042603/1.472844	1041667	8896211
d90	Dummy варијабла ако 1990=1, ако не 0	102	.5/0 .5024692	0	1
lpcinc	Лог од пер capita доход	102	9.679919/0 .1913954	9239996	1014753

2). Извор на податоците е статистичкото биро на САД

lphysic	Лог од доктори по 100.000 членови на цивилната популација	102	5.260583/0.2793744	4787492	6421622
DC	=1 за Вашингтон	102	.0196078/0.1393331	0	1
lpopul	Лог од популацијата	102	7.989399/1.023285	6118097	1030092

Хистограм на фреквенции на зависната варијабла infant mortality rate (стапка на смртност на доенчињата) е даден во апендикс 1, а.

Претставуваме модел:

$$\widehat{\text{infmrt}} = \widehat{B}_0 + \widehat{B}_1 \log(\text{pcinc}) + \widehat{B}_2 \log(\text{physics}) + \widehat{B}_3 \log(\text{popul}) + \text{error term}$$

Резултатот од естимираниот модел е следен:

$$\widehat{\text{infmrt}} = 36,23 - 4,89 \log(\text{pcinc}) + 4,02 \log(\text{physics}) - 0,053 \log(\text{popul})$$

Стандардна грешка: 10.13 (1.29) (0.89) (0.18)

p-value: (0.001) (0.000) (0.000) (0.776)

n=102 опсервации, **R²=0.18181** објаснувачката моќ на моделот е **18%**, **F(3, 98) = 7.26**

Како што може да се види од ратиото на естимираниот коефициент и стандардната грешка $t = \frac{\widehat{B}}{se}$, сите коефициенти се статистички и економски сигнификантни. Од естимираните коефициенти може да се прокоментира дека повисокиот пер capita доход е негативно корелиран со стапката на морталитет на новороденчињата. Додека, пак, стапките на морталитет на новороденчињата не се поврзани со популациониот раст. Додека стапката на морталитет е позитивно корелирана со бројот на доктори по 100.000 членови на цивилната популација. Ramsey Reset тестот покажа 0.000 веројатност од правење на тип I грешка ако ја отфрлиме нултата хипотеза од: нема отфрлени варијабли (види апендикс 1 под в) Функционална форма). F-статистиката на моделот покажува дека сите варијабли се заеднички сигнификантни. Ако го ставиме Вашингтон DC во анализата ќе го добиеме моделот:

$$\widehat{\text{infmrt}} = \widehat{B}_0 + \widehat{B}_1 \log(\text{pcinc}) + \widehat{B}_2 \log(\text{physics}) + \widehat{B}_3 \log(\text{popul}) + \widehat{B}_4 \text{DC} + \text{error term}$$

Резултатот е:

$$\widetilde{\text{infmrt}} = 36.21 - 2.39 \log(\text{pcinc}) - 1.55 \log(\text{physics}) + 0.57 \log(\text{popul}) + 13.96 \text{DC}$$

Стд.грешка: (6.72) (0.88) (0.77) (0.13) (1.24)
p-value: (0.001) (0.008) (0.047) (0.000) (0.000)
n=102 опсервации, R²=64% , F (4, 97) = 43.72

Од естимираните коефициенти може да се прокоментира дека повисокиот пер capita доход е повторно негативно корелиран со стапката на морталитет на новороденчињата и е статистички сигнификантен. Додека, пак, стапките на морталитет на новороденчињата се позитивно корелирани со популациониот раст и статистички сигнификантни. Додека стапката на морталитет е позитивно корелирана со бројот на доктори по 100.000 членови на цивилната популација. Ramsey Reset тестот покажа 0.22(22%) веројатност од правење на тип I грешка, ако ја отфрлиме нултата хипотеза од: нема отфрлени варијабли (види апендикс 1 под Б). Функционална форма, како заклучок функционалната форма е многу подобрена. F-статистиката на моделот покажува дека сите варијабли се заеднички многу сигнификантни. Исто така, објаснувачката моќ на регресијата е сега 64%. Сигурно е дека DC има влијание на иницијалните естимираните коефициенти.

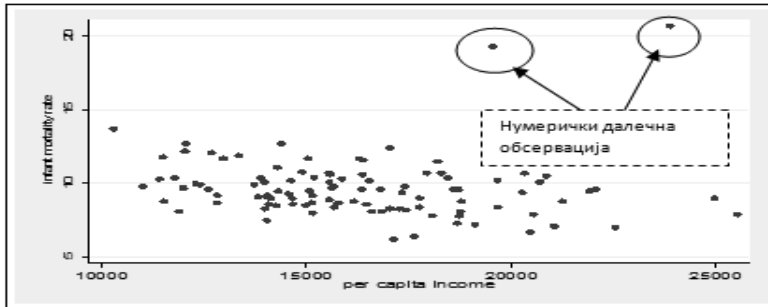
4. Хетероскедастичност

Во претходните модели беше присутен проблемот на хетероскедастичноста што може да се види од Cameron & Trivedi's decomposition of IM-test за модел Веројатноста за тип I грешка ако ја одбиеме нултата хипотеза за хомоскедастичност е 0.000³. Исто така, за вториот модел можеме да кажеме дека **хетероскедастичноста не е проблем**, бидејќи веројатноста да направиме тип I грешка, да ја одбиеме нултата хипотеза за хомоскедастичност ако е точна е 0.3436⁴. Причината за хетероскедастичноста во првиот модел можеме да ја бараме поради погрешната функционална форма. Исто така, хетероскедастичноста може да биде предизвикана од присуството на outliers кои лежат надвор од преовладувачкиот модел на дистрибуцијата (или се многу мали или големи).

3). Види апендикс 1 ,B

4). Види апендикс 1 ,Г

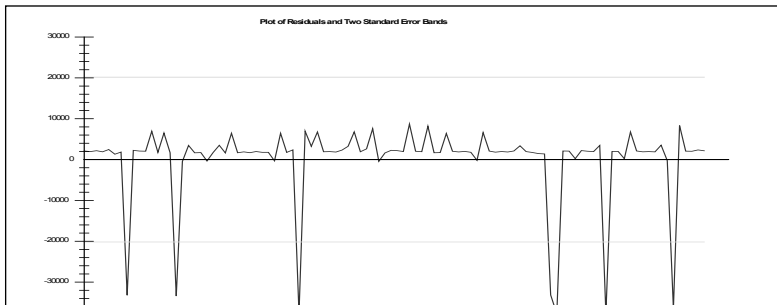
Графички приказ:

Графички приказ scatter plot за присуството на outliers (нумерички далечни обсервации) во регресијата

Можеме да ги неутрализираме outliers со додавање на dummy варијабла на опсервациите на кои тие се однесуваат.

Резидуалите на регресијата се претставени графички и се гледа дека тие излегуваат надвор од границите што имплицира присуство на

хетероскедастичност и не-нормалност на дистрибуцијата.

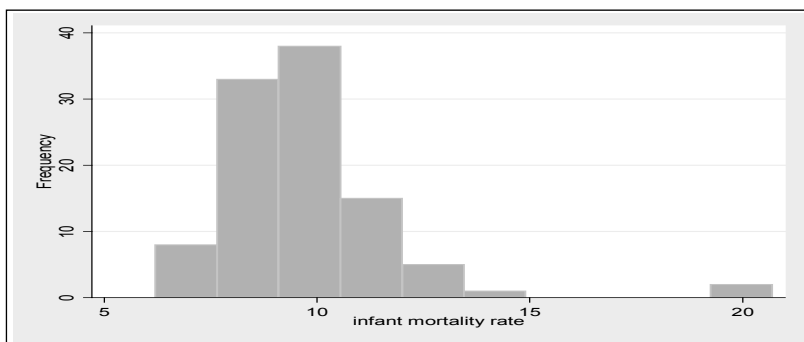
Во присуство на хетероскедастичност, естимираните коефициенти не се BLUE (Best Linear Unbiased Estimators). И варијансата е поголема и поголема, нарушена е претпоставката за асимптотска ефикасност. Тоа е така бидејќи е нарушена претпоставката 4 на CLRM моделот за еднаква варијанса. Проблемот на хетероскедастичноста можеме да го совладаме ако репортираме Robust Standard Errors (РОБАСТНИ СТАНДАРДНИ ГРЕШКИ). Главно од резултатот забележуваме дека

знаците на коефициентите не се сменаа и сигнификантноста е приближно иста. Накратко видовме кои се недостатоците на моделот и начините да ги коригираме. Варијаблата DC е од голема важност како што покажаа резултатите и нејзиното вклучување во моделот за многу ја намалува веројатноста за грешка на изоставените варијабли (omitted variables bias). Натаму може да се изведуваат variable deletion test и variable addition test (WALD test) за оправданоста од додавање нови варијабли или бришење на старите. Заклучок од значење за анализата е дека стапката на смртност на доенчињата (сиромаштијата) е негативно корелирана со пер capita доходот и таа варијабла е статистички и економски сигнификантна. Потоа стапката на смртност на доенчињата е негативно корелирана со бројот на доктори на 100.000 жители. Додека вклучувањето на dummy варијаблата DC е добро за функционалната форма и таа варијабла заедно со варијаблата популационен раст се статистички сигнификантни и позитивно корелирани со стапката на смртност на доенчињата.

Прилози

а) Хистограм на фреквенции на зависната варијабла infant mortality rate (стапка на смртност на доенчињата).

б) Функционална форма

Ramsey RESET test using powers of the fitted values of infmort

Ho: model has no omitted variables

$$F(3, 95) = 23.25$$

$$\text{Prob} > F = 0.0000$$

в) Cameron & Trivedi’s decomposition of IM-test
 Cameron & Trivedi’s decomposition of IM-test

Source	chi2	df	p
Heteroskedasticity	82.89	9	0.0000
Skewness	42.40	3	0.0000
Kurtosis	1.49	1	0.2223
Total	126.77	13	0.0000

г) Cameron & Trivedi’s decomposition of IM-test

Source	chi2	df	p
Heteroskedasticity	12.27	11	0.3436
Skewness	8.95	4	0.0623
Kurtosis	0.77	1	0.3796
Total	22.00	16	0.1434

д) **Robust Standard Errors**

Linear regression

Number of obs = 102
 F(3, 98) = 3.85
 Prob > F = 0.0119
 R-squared = 0.1818
 Root MSE = 1.8914

	Robust					
infmort	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
lpcinc	-4.884146	1.521054	-3.21	0.002	-7.902627	-1.865665
lphysic	4.027833	2.153765	1.87	0.064	-.2462439	8.301909
lpopul	-.0535625	.2856679	-0.19	0.852	-.6204612	.5133362
cons	36.22614	10.20889	3.55	0.001	15.96693	56.4853

Користена литература

- Agenorr, Pierre(2005), THE MACROECONOMICS OF POVERTY REDUCTION, The Manchester School Vol 73 No. 4 Special Issue 2005 1463–6786 369–434.
- Dagdeviren, Hulya, van der Hoeven, Rolph ,Weeks, John(2002), Poverty Reduction with Growth and Redistribution, Development and Change ,33(3): 383±413 (2002). # Institute of Social Studies 2002. Published by Blackwell Publishers, 108 Cowley Road, Oxford OX4 1JF, UK and 350 Main St., Malden, MA 02148. USA.
- Gujaraty, Damodar,(2003), Basic Econometrics, fourth edition, International edition.
Statistical Abstract of United States.
- Wooldridge, Jeffrey (2002), Introductory Econometrics A Modern Approach, Thomson.
- World Bank data.